

УДК 821.112.2 (436)

ГЕРДА: „СТАТЕВО ДОЗРІВАЮЧИЙ НІМЕЦЬКИЙ ДУХ” (типологія архетипних стереотипів у романі Роберта Музіля „Людина без властивостей”)

Олег Степанович Пагут

pa.gout@ukr.net

Асистент

*Кафедра німецької філології та методики викладання німецької мови
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Вул. Кривоноса, 2, 46027, м. Тернопіль. Україна*

Анотація. Аналізується постать Герди з роману Роберта Музіля „Людина без властивостей”. Увагу зосереджено на гермафродитному аспекті та міфологемі непорочності, за допомогою яких окреслюється наративна ситуація навколо Герди і завдяки яким ця фігура набуває додаткової глибинності й перспективи. Наголошується на „потрійному негативному забарвленні” постаті: чуттєво недорозвинута; зріши в єврейській сім’ї, належить до націоналістичного угруповання; використовується як об’єкт у сімейних конфліктах власних батьків. Усе це дозволяє стверджувати, що Герда репрезентує в романі архетипний стереотип „femme fatale” з відповідним варіативним семантичним навантаженням.

Ключові слова: Герда, Роберт Музіль, роман „Людина без властивостей”, архетипний стереотип, сексуальна енергія, гермафродитизм.

Мета запропонованої статті полягає у висвітленні формотворчої дії архетипів з погляду сучасної літературознавчої науки, їхньої генези щодо особливостей психологічного типу персонажів й, відповідно, продукування „індивідуального” стереотипу. Шляхом розв’язання цієї проблеми є звуження мережі архетипних стереотипів на парадигмальному для творчості Роберта Музіля рівні, який позначається як „жіночий” (зокрема, йдеться про його роман „Людина без властивостей”).

Отож, з-поміж жінок „Людини без властивостей” варто, на наш погляд, акцентувати увагу на постаті Герди. Вперше про неї згадується, коли йдеться про її батька, з яким Ульріх був давно знайомий: „Директор Лео Фішель з Ллойд-банку, власне лише

керівник із званням директора” [4, с. 133]. Так само тут згадується, що Ульріх „під час свого останнього перебування був у досить дружніх стосунках з його дочкою Гердою” [4, с. 133]. Зазначимо, що жодні стосунки протагоніста з жінкою (до Агати) не розцінювалися настільки позитивно (окрім, звичайно, стосунків із фрау Майор). Однак це позитивне нашарування нівелюється, коли дізнаємося, що Ульріх „після повернення відвідав її тільки раз” [4, с. 133]. Цікаво, що нарративна ситуація навколо Герди вже чітко окреслюється завдяки короткому повідомленню про неї, яке прямо натякає на подальші перипетії в долі дівчини: „Герді було двадцять три роки, і вона була найкращим об’єктом боротьби між її предками” [4, с. 206]. З одного боку, йдеться про її вік, коли вже потрібно думати про заміжжя, зокрема про „вигідний шлюб” [4, с. 206], як зауважує Лео Фішель. Однак Герда вважала таку постановку питання старомодною, тому вибирала собі друзів „із зграї християнсько-германських ровесників, які не подавали ніякої надії на забезпечене існування” [4, с. 206]. З іншого боку, слово „предки” (в німецькому варіанті маємо слово „Erzeuger”, яке перекладається як „біологічні батьки”) окреслює негативний бік існування дівчини в колі сім’ї. На наш погляд, якраз на тлі цих стосунків яскраво продемонстровано ставлення Герди до Ульріха та її „духовного наставника” Ганса Зеппа.

Мати Герди, Клементина Фішель, походила з родини, в якій з діда-прадіда всі були чиновниками. Вона вийшла заміж за Лео Фішеля з двох причин: „по-перше, тому що в сім’ях високих чиновників буває більше дітей, аніж статків, а по-друге, ще з романтичних міркувань, позаяк на протигагу до скрупульозно ощадливої обмеженості батьківського дому банківська справа видалася їй вільнодумною професією, яка відповідає духові часу, а в дев’ятнадцятому столітті освічена людина судить про іншу не з того, єврей вона чи католик” [4, с. 203]. Клементина ж це спочатку до кінця не усвідомлювала, як, зрештою, і не могла собі уявити, що згодом підніметься „по цілій Європі дух націоналізму, а з ним і хвиля нападів на євреїв, перетворюючи її чоловіка, так би мовити, в її обіймах з шанованого вільнодумця, на інородця, якого тавруватимуть за підривний дух” [4, с. 203]. Згодом вона проймається неприязню до Лео, навіть відмовляє йому у фізичній близькості. Не в останню чергу цей холод в їхніх стосунках був викликаний тим, що Фішель „з певних причин, які ніколи не хотів пояснювати, так і не піднявся по службі від управляючого і втратив будь-яку надію стати одного разу справжнім директором

банку” [4, с. 203]. Сьогодні, коли друга світова війна вже давно позаду, ми розуміємо причини такого рішення: вроджена обережність, далекоглядність та мудрість єврейського народу підказували Лео Фішелю, що скоро настануть часи антисемітського цькування, й у ці часи найменше постраждає той, хто обіймає найнезначнішу посаду. Однак і „прагнення бути правим, потреба, яка майже рівнозначна людській гідності, провокувало ексцеси в домі Фішелів” [4, с. 205]. Інакше кажучи, Лео Фішель сам слугував, так би мовити, каталізатором краху благополуччя у власній сім’ї, адже якраз оте прагнення справедливості є причиною постійних нічних принижень Лео, коли йому ночами у спальні доводилося демонструвати перед дружиною такого собі актора, який „змушений перед невидимим партнером грати вдячну, але вже дуже награну роль героя, який перевтілюється в розлюченого лева” [4, с. 205].

Чи була Клементина фригідною, чи вона, подібно до Клариси, хотіла якось покарати свого чоловіка й таким чином схилити його до певних дій, однозначного висновку зробити не можна, проте вже роками „темний зал для глядачів Лео не видавав себе ні найтихішими оплесками, ні найскупішим знаком неприязні, а це, чесно кажучи, могло розладнати і найміцніші нерви” [4, с. 205]. Взагалі, все в домі Фішелів буквально просякнута негативною атмосферою: „Вранці, за сніданком, – а снідали вони за узвичаєною традицією разом, – Клементина була кам’яна, немов застиглий труп, а Лео весь тремтів від образи” [4, с. 205], позаяк нічні „покарання” повторювалися щоночі, адже Клементина була категорично проти окремих спалень. Тому й не дивно, що Герда під впливом такої атмосфери, скажімо, чуттєвої холоднечі, вимальовувала собі подружнє життя, „з жахом та відразою, немов бійку котів у нічній темряві” [4, с. 206]. І, напевне, тому вона залишалася статевозрілою, навіть дещо „прив’ялою” незайманкою.

Характерно, що на такому підґрунті в Герди виробилося особливе ставлення до Ульріха. Їй надзвичайно подобалась його досконала конституція, вона буквально знемагала від природного пориву фізичної близькості. З іншого боку, „вона жадала, щоб він прийшов, і знала, що захоче, щоб він забирався, коли прийде” [4, с. 477], позаяк її „духовне життя” перебувало водночас цілком у руках Ганса Зеппа.

Варто звернути увагу й на парадоксальність стосунків Герди і Ганса. Студент Ганс, який потрапив у дім Фішелів як учитель, перетворився „лише завдяки пануючим там суперечностям на

тирана ... ; й обговорював зі своїми друзями, які вже також стали товаришами Герди, у домі Фішелів, як порятувати німецьку аристократію, яка в Діотими ... потрапила у пастку єврейського духу” [4, с. 488]. І музілівський парадокс, ба навіть цинізм, у тому, що якраз у будинку Лео Фішеля, єврея, пропагуються ідеї націонал-соціалізму, які „навіть гуманність проголошували порожньою фразою і визнавали лише націю чи, як вони це називали, народ і традицію чимось реальним” [4, с. 479]. На нашу думку, саме через це постать Герди отримує потрібне негативне забарвлення: чуттєво недорозвинута; зріши в єврейській сім’ї, належить до націоналістичного угруповання; використовується як об’єкт у боротьбі своїх батьків.

Отож залежність (читаймо – слабкість) духу дівчини очевидна. Про спотвореність її духовного світу свідчить таке: в суперечці з батьком вона критикувала поняття „людство” як щось беззмістовне, натомість висловлювалася про націю як про щось „матеріальне”. Коли ж Лео Фішель намагався пояснити Герді, як розцінювати на цей час поняття „справжня нація”, та відповідала спокійно: „Я знаю ... Але моя нація – це нація духовна” [4, с. 479]. Таким чином, Герда приєдналася до кола своїх друзів, які більше не вірили у прогрес і, подібно до Клариси, цитували Ф. Ніцше, не усвідомлюючи справжньої суті вчення великого філософа.

Звернімо увагу на гермафродитний аспект, за допомогою якого окреслюється нарративна ситуація навколо Герди і завдяки якому ця постать набуває додаткової глибинності й перспективи. На наш погляд, її навряд чи можна назвати жінкою в повному розумінні цього слова. Доречним тут буде зауваження щодо сучасного стану речей Юлії Крістєвої: „вважати, що „ти – жінка” – не менше безглуздя та обскурантизм, ніж вважати, що „ти – чоловік” [3, с. 456]. Річ у тім, що суть Герди просякнута притаманною чоловікам схильністю чітко диференціювати чуттєву й духовну сфери людської психології. Однак усе її єство не до кінця здатне розмежовувати це, адже в ній самій постійно боролися дві сили – мова тіла і здоровий глузд. Тут вважаємо за потрібне провести паралель між Гердою та Діотимою, адже на прикладі цих двох постатей найяскравіше реалізуються фрейдівські теорія сексуальності та ідея сублимації. Діотима одержима безглуздим проектом „паралельної акції”, тобто її діями і вчинками керує духовно-творча енергія. Водночас цю енергію можна розцінювати у випадку Діотими як первертивно-сексуальну. Подібне простежується і в Герди, позаяк її первинна (читаймо – сексуальна)

енергія модифікується в асексуальну, яка спрямована на поширення націонал-соціалістичних ідей і водночас споріднена з первинною метою: слова, які вона шукала, щоб захистити Ганса від Ульріха і яких вона сама злякалася – „Ви не знаєте, – сказала вона, – що означає для Ганса – ціль! Ви глузуєте з цього, і це, звичайно, дешево. Гадаю, що Ваші думки стали ще більш непристойними. ... вона викрикнула ці слова з надзвичайним презирством, але її тіло вагалось” [4, с. 486]. Ще одним доказом на користь фрейдівської ідеї сублимації слугує такий епізод: „Вона не знала, куди веде те, що говорив Ульріх; вона вірила йому, тому що кохала його, і не вірила, позаяк була на десять років молодшою і належала до іншого покоління, яке відчувало себе повним сил; й ці два полюси у ставленні до нього зливалися в ній у досить невизначений спосіб...” [4, с. 487–488]. На нашу думку, різниця у віці демонструє тут співвіднесення сексуальної і духовно-творчої енергії: мова тіла підказувала Герді, що Ульріх має рацію, а здоровий глузд, попри усвідомлення того, наскільки життєво досвідченіший Ульріх, протистояв цьому. А втім, свою ще незрілу силу духу дівчина спрямовувала на те, щоб віддалитися від Ульріха, тоді як, наприклад, первертивний дух тої самої Діотими ратував на користь зближення з Арнгаймом.

Характерна, на наш погляд, реконструкція міфологеми непорочності навколо постаті Герди. Знову ж таки, порівняно з Діотимою, яка „була в повному фізичному розквіті, в духовному плані від неї віяло чимось таємниче-дівочим, яке в дивний спосіб суперечило її самовпевненості” [4, с. 93], Герда незаймана фізично. Цікаво, що для Ульріха розмовляти з нею, по суті, було однаково, що розмовляти з Діотимою, тільки „форма була іншою, але завдяки їй можна було перейти від однієї розмови до іншої. Очевидно, так само байдуже було й те, яка жінка сиділа поруч, – тіло, яке, увійшовши в уже існуюче силове поле думки, запустило в дію певні процеси!” [4, с. 489]. Парадокс у тому, що тут не йдеться про жіноче тіло, яке збуджує Ульріха, а навпаки, конституція Ульріха є причиною такого збудження у жінок, причому йдеться про сексуальну стурбованість, позаяк психологічна вартість такого збудження повністю знівельована (варто згадати хоча б інтимну сцену між Ульріхом та Гердою). Зазначимо, що при кожній зустрічі з Ульріхом нею оволодівала нав'язлива ідея: дівчина начебто опинялася перед загрозою втрати цноти, позаяк „у свої двадцять три роки вона ще нічого не знала” [4, с. 477]. Це у свою чергу було причиною якогось майже тваринного страху перед Ульріхом: „Герда

відчувала близькість більш сильного чоловічого тіла, вона відчувала її завжди, наперекір усім своїм переконанням, коли вони опинялися наодинці; вона опиралася цьому й почала тремтіти. ... Ульріх помітив, що під час розмови вона показала зуби, немов тварина в передсмертному страху” [4, с. 490–492]. Зрештою, цей страх і небезпідставний, позаяк при кожній зустрічі з Ульріхом первинна (читаймо – сексуальна) енергія домінувала в її діях і вчинках: „Дивно, але цю дівчину бентежили два суперечливих бажання – стати старою дівою і віддатися Ульріху. Це друге бажання було природним наслідком кохання, яке вона відчувала вже багато років, кохання, котре, однак, не пломеніло, а боязко тліло в ній; і її відчуття були схожі на відчуття, які властиві коханню до негідника, коли зневажена душа карається в ганебній схильності до фізичної покори” [4, с. 551].

Характерно, що після „дитячих” поцілунків та ніжностей з боку Ганса Зеппа, Герда відчувала, що „бажання повноти обіймів охоплювало її з такою простодушною силою, яку, напевне, відчуває дерево, якому щось заважає навесні цвісти” [4, с. 561]. Тому й природними є її відвідини Ульріха, справжні причини яких завжди приховувала від себе. На цей раз вона начебто мала намір повідомити йому, чому насправді Арнгайм так зацікавлений у проведенні паралельної акції. Та коли Ульріх „побачив, як вона ввійшла, то все зрозумів; до того ж вона натягнула вуаль, як це зазвичай робила Бонадея, коли відвідувала Ульріха” [4, с. 617–618]. У цю саму мить „ним оволоділа жорстокість спокусника, який відчуває, наскільки нездоланно заманлива для нього нерішучість душі, яку волочить разом із собою її власне тіло, немов в’язня його ж переслідувачі” [4, с. 618]. Наступна сцена, від якої віє якимось насильством і страхом, буквально перенасичена, так би мовити, дитячою символікою: „Він повільно цілував її оголені місця між волоссям і платтям, долаючи при цьому незначну відразу, поки не торкнувся її уст, рух яких назустріч його устам нагадував йому слабкі рученьки дитини, які обіймали потилицю дорослого” [4, с. 618]. Ніби приголомшена, Герда дозволяє відвести себе до спальні: „дівчина спиралася на нього, ніби важко поранений або хворий” [4, с. 621]. А Ульріх не відчував „нічого, окрім надзвичайно неприємного відчуття, що тут потрібно зробити все належним чином” [4, с. 620].

Зауважимо, що навіть в інтимній сцені побачення з Ульріхом Герда нагадує радше якогось по-дитячому наївного хлопчиська – ще один доказ на користь фаворитизації хлоп’ячого гермафродитного

архетипного стереотипу, спричиненої дитячими переживаннями самого Р. Музіля: „Герда, немов хлопчик, шмигнула в ліжко. Деяку мить Ульріх бачив просто рухи молодого голої істоти; до кохання це мало відношення не більше, ніж це раптом над водою блиснула б рибина. Він збагнув, що Герда вирішала якнайшвидше пройти через те, чого і так не уникнути. І ніколи йому не було так чітко зрозуміло, як у ту секунду, коли потягнувся за нею: наскільки пристрасне злиття з чужим тілом є продовженням дитячої пристрасті до потаємних лиходійних сховків. Його руки торкнулися все ще шерехатої від страху дівочої шкіри, й сам він відчув страх замість потягу. Йому не подобалось це тіло, вже прив'яле, але ще недозріле; те, що він робив, здавалося йому страшенно безглуздим, і він радше б рятувався втечею з ліжка, але мусів зібратися з усіма слухними думками, щоб не допустити цього” [4, с. 621–622]. Як бачимо, тіло Герди чинило такий опір, що фізичної близькості годі було сподіватися. Вона „благала зглянутися над нею, немов дитя перед покаранням або коли його ведуть до лікаря, і воно не може зробити жодного кроку, тому що корчиться й надривається від крику” [4, с. 622–623], потім намацала свою сорочку й „натягнула її через голову, немов дитина чи як людина, якій уже байдуже до самої себе. Ульріх допоміг їй при цьому. Він навіть натягнув панчохи на її ноги, і йому також здалося, що він одягає дитину” [4, с. 624]; а коли Герда вже йшла, „Ульріх сам почувався незграбним хлопчиськом” [4, с. 624].

Як ми вже зазначали, ця сцена, як і взагалі постать Герди, однозначно пов'язана з дитячими переживаннями Р. Музіля, коли він, експериментуючи з різними дівчатами, намагався дізнатися про те, що для нього залишалось таємницею аж до перебування в інтернаті. Про те, якими разючими і болісними були ці переживання, і свідчить той незбагнений страх Ульріха перед таїнством фізичної близькості. Водночас бажання Герди – це не в останню чергу прагнення подолати „едіпів комплекс”, яке супроводжується страхом щодо неповноцінності власного тіла: „Злякавшись, вона помітила, що її власне тіло, хоч вона була ще в нижній білизні, покритися гусячою шкірою. ... вона здавалася собі приголомшливо потворною і жалюгідною, її руки тремтіли, вона була не в змозі повністю роздягнутися, а її безкровні губи міцно стислися, щоб не робити моторошних безсловесних рухів” [4, с. 621]. Інакше кажучи, первинне бажання у Герди – це не інакше, як ефектний вияв істеричної тілесності, про що свідчить подальше розгортання подій в інтимній сцені: „Раптом

Герда помітила, що кричить. Немов хмаринка, ніби мильна бульбашка, зависнув у повітрі крик, а за ним й інші. Це були слабкі крики, які вирвалися з її грудей так, ніби вона з чимось боролася, – жалібний стогін, з якого, закруглюючись, виділялося дзвінке „а-а-а”. ...Ульріх з жахом витріщився на маленькі зіниці... Йому поволі стало зрозуміло, що це був напад істерики, але він не знав, як тут діяти. Він побоювався, що ці несамовиті крики посилюватимуться” [4, с. 622–623].

З іншого боку, звернімо увагу на те, що наративна ситуація навколо постаті Герди окреслюється оригінальним авторським гротеском. Йдеться про задоволення первинного інстинкту шляхом популяризації націонал-соціалістичних ідей. І це при тому, що Герда – єврейка! Інакше кажучи, те, що провідні феміністичні теоретики „нормалізують жіночий істеричний досвід як реалізацію жіночої суб’єктивізації, на відміну від чоловічої, і наділяють її позитивними характеристиками в загальній топології жіночого бажання” [2, с. 363], Р. Музіль повністю нівелює, адже досвід „як процес взаємодії індивідів ... може бути випробуванням, стражданням, насолодою, зміною, ненавистю й любов’ю, а також і пізнанням” [1, с. 80]. У випадку ж Герди автор репрезентує її первинне бажання як „статеву дозріваючий німецький дух”. Водночас письменник ніби застерігає, в якого монстра може перевтілитися цей дух, коли повністю визріє. Про це, на нашу думку, свідчать асоціації, які виникли в Ульріха при зустрічі з Гердою наодинці: „Ось чому йому здалося, що він навіював собі у відчайдушному поспіху все те, що на сьогодні дозволяє поводити себе несерйозно, безцеремонно, без віри й задоволення; і в тому, що він поринав у це, не опираючись, він знайшов, хоч і не одержимість кохання, але напівбожевільне вбивство на ґрунті статевих збочень, яке нагадувало різанину, чи, якщо таке може бути, одержимість демонами порожнечі, яка нагадувала самовбивство на ґрунті статевих збочень, – демонами, які існують за всіма декораціями життя” [4, с. 622].

Отже, постать Герди репрезентує архетипний стереотип „*femme fatale*”, їй властиві:

- надмірна дитячість у діях і вчинках;
- прагнення подолати „едіпів комплекс”;
- гермафродитизм;
- первинне бажання як вияв істеричної тілесності;
- незрілість і слабкість духу;

– нерішучість і незадоволеність у сексуальній сфері, які вона намагається компенсувати шляхом використання потенціалу духовно-творчої (читаймо – первертивно-сексуальної) енергії для пропагування націонал-соціалістичних ідей.

Загалом можемо сказати, що значення нашого дослідження полягає в тому, що тут практично обґрунтовується теза про вплив архетипного підсвідомого на формування особистості, а це відкриває перспективи для подальших досліджень жіночих (стереотипних?) постатей у музілівських текстах.

1. *Гедок З. Ш.* Прагматизм / Зігфрід Шарлен Гедок // Антологія феміністичної філософії / за ред. Елісон М. Джагер та Айрис М. Янг ; пер. з англ. Борис Єгідис; наук. ред. пер. Ольга Іващенко. – К. : Видавництво Соломії Павличко „Основи”, 2006. – С. 77–86.
2. *Жеребкина І. А.* Фемінізм и психоанализ // Ирина Жеребкина // Введение в гендерные исследования / [учеб. пособие / под ред. И. Жеребкиной]. – Харьков : ХЦГИ, 2001; СПб. : Алетейя, 2001. – С. 346–369.
3. *Крістева Ю.* Полілог : [монографія] / Юлія Крістева; [пер. з фр. П. Таращук]. – К. : Юніверс, 2004. – 480 с.
4. *Musil R.* Der Mann ohne Eigenschaften. Roman : in 2 Bd. / Robert Musil. – Hamburg : Rowohlt, 1987. – Bd. 1. –1041 S.

ГЕРДА: ПОЛОВОЕ СОЗРЕВАНИЕ „НЕМЕЦКОГО ДУХА” (типология архетипных стереотипов в романе Роберта Музиля „Человек без свойств”)

Олег Степанович Пагут

pa_gout@ukr.net

Ассистент

Кафедра немецкой филологии и методики преподавания немецкого языка

Тернопольский национальный педагогический университет

имени Владимира Гнатюка

Ул. Кривоноса, 2, 46027, г. Тернополь, Украина

Аннотация. Анализируется фигура Герды из романа Роберта Музиля „Человек без свойств”. Внимание сконцентрировано на гермафродитном аспекте и мифологеме непорочности, при помощи которых очерчена нарративная ситуация вокруг Герды и благодаря которым она приобретает дополнительную глубину и перспективу. Акцентируется на „тройной отрицательной окраске” фигуры: чувственно недоразвита; выросла в еврейской семье и в то же время принадлежит к националистической группировке; используется как объект в семейных конфликтах родителей. Все это позволяет утверждать, что Герда репрезентирует в романе архетипный

стереотип „femme fatale” с соответствующей вариативной семантической нагрузкой.

Ключевые слова: Герда, Роберт Музиль, роман „Человек без свойств”, архетипный стереотип, сексуальная энергия, гермафродитизм.

GERDA: DIE PUBERTÄTSPERIODE „DES DEUTSCHEN GEISTES” (Typologie von archetypischen Stereotypen im Roman von Robert Musil „Der Mann ohne Eigenschaften”)

Zusammenfassung. In dem vorliegenden Artikel wird Gerdas Figur aus dem Roman von Robert Musil „Der Mann ohne Eigenschaften” analysiert. Akzeptiert wird der hermaphroditische Aspekt und das Mythologem der Keuschheit, mit Hilfe von denen die narrative Situation um Gerda umgerissen ist und was ihrer Figur die zusätzliche Tiefe und Perspektive verleiht. Es wird „dreierlei negative Färbung” dieser Figur betont: sinnlich unterentwickelt; in einer jüdischen Familie gewachsen und in derselben Zeit zu einer nationalistischen Gruppierung gehörend; als Objekt in den Familienkonflikten der Eltern benutzt. Das alles erlaubt zu behaupten, Gerda repräsentiere im Roman das archetypische Stereotyp der „femme fatale” mit der entsprechenden variativen semantischen Schattierung.

Schlüsselworte: Gerda, Robert Musil, der Roman „Der Mann ohne Eigenschaften”, archetypisches Stereotyp, sexuelle Energie, Hermaphroditismus.

GERDA: GERMAN GEIST DURING PUBERTY (Typology of the Archetypal Stereotypes in Robert Musil’s novel “The Man without Properties”)

Oleg Pagut

pa_gout@ukr.net

*The Chair of German Philology and Methods of Teaching the German Language
Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University
Kryvonis str., 2, 46027, Ternopil, Ukraine*

Abstract. The purpose of the proposed article is to highlight the shaping of the archetypal stereotypes in terms of contemporary literary studies, their genesis according to the peculiarities of the psychological type of characters, and therefore produce “individual” stereotype. Appropriate ways to solve this problem is narrowing the chain of archetypal stereotypes at the level of Robert Musil’s paradigm creativity, which is referred to as “female”.

In particular, we looked at the character of Gerda from the novel by Robert Musil “The Man Without Properties”. The analysis is focused on the androgynous aspect and mythical purity by means of which the narrative situation around Gerda is outlined, and this figure becomes more versatile in perspective. The emphasis is on the “triple negative connotation” of the character: sensory underdeveloped in terms of senses, raised in a Jewish nationalist family, used as an object in family

conflicts of her own parents. All this suggests that Gerda represents the archetypal stereotype of “femme fatale” in the novel with the corresponding variable semantic load. As a result, we identified the following dominants: excessive childishness in actions and deeds, the desire to overcome the “Oedipus complex”, Hermaphroditismus, primary desire as a sign of hysterical physicality, immaturity and weakness of mind, indecision and frustration in sexual terms, which she tries to compensate by using the potential spiritual and creative (read – perverted sexual) energy to promote the national-socialist ideas.

Theoretical and methodological basis of the article are Ukrainian and European scientists working on the problems of gender studies and feminist criticism (I. Zhrebkina, Yu. Kristyeva, Z. Hedok).

Significance of our study is in virtually grounded thesis on the impact of the archetypal unconscious on personality formation, which opens new perspectives for further research of female (stereotypical?) figures in Musil's texts.

Key words: Gerda, Robert Musil, the novel “The Man Without Properties”, archetypal stereotype, sexual energy, Hermaphroditismus.

References

1. Gedok Z. S. Prahmatyzm [Pragmatism]. In: *Antholohiia feministychnoi filosofiii*. Kyiv, 2006, pp. 77–86. (in Ukrainian).
2. Zhrebkina I. A. Feminism i Psikhoanalysis [Feminism and Psychoanalysis]. In: *Vvedieniie v gendernyie issliedovaniia* [Introduction to Gender Studies], Charkov; Sankt-Peterburg, pp. 346–369. (in Russian).
3. Kristieva Yuliia. *Poliloh* [Polylogue]. Kyiv, 2004, 480 p. (in Ukrainian).
4. Musil Robert. *Der Mann ohne Eigenschaften*. Hamburg, 1987, vol.1, 1041 p.

Suggested citation

Pagut O. Gerda: „statevo dozrivaiuchy nimets'kyi dukh” (typolohiia arkhetypnikh stereotypiv u romani Roberta Muzilia „Liudyna bez vlastyvostei”) [Gerda: German Geist during Puberty (Typology of the Archetypical Stereotypes in Robert Musil's novel “The Man without Properties”)]. *Pytannia literaturoznavstva*, 2013, no. 87, pp. 53–63. (in Ukrainian).

Стаття прийнята до друку 19.03.2013 р.